

Eğitim yönetiminde kuram hareketi¹

Kürşat Yılmaz²

Özet: Eğitim yönetimi alanının kurumsallaşmasındaki önemli dönüm noktalarından biri Kuram Hareketi olarak bilinen çalışmalardır. ABD’de kurulan eğitim yönetimi derneklerinin çalışmaları sonucu ortaya çıkan bu hareket, alanın bilimsel bir nitelik kazanmasında önemli bir yere sahiptir. Kuram Hareketi’nin temel görüşleri şu maddelerle özetlenebilir: 1) Etkili bir araştırma belirli bir kurama dayanmalıdır. 2) Yönetimde etkili bir kuramın geliştirilebilmesi, sosyal bilimler ve davranış bilimleri alanlarında geliştirilen kavram, model ve yöntemlerin kullanılmasını gerektirmektedir. 3) Kuram ve araştırma, örgütsel ve yönetsel davranışı tanımlama, açıklama ve kestirme konuları üzerinde yoğunlaşmalıdır. 4) İdeal bir kuram, hipoteze dayalı-tümdengelimli sistemlerde bulunur. Bu görüşler Kuram Hareketi’nin pozitivist paradıgıma dayandığının önemli bir göstergesidir ve bu görüşlere ilerleyen zamanlarda önemli eleştiriler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kuram Hareketi, eğitim yönetimi, kuram, araştırma.

Theory movement in educational administration

Abstract: One of the important milestones in the institutionalization of the field of educational administration is the studies known as the Theory Movement. This movement, which emerged as a result of the studies of educational administration associations established in the USA, has an important place in gaining a scientific quality in the field. The main views of the Theory Movement can be summarized as follows: 1) An effective research should be based on a specific theory. 2) Developing an effective theory in administration requires the use of concepts, models and methods developed in the fields of social sciences and behavioral sciences. 3) Theory and research should focus on defining, explaining and predicting organizational and administrative behavior. 4) An ideal theory is found in hypothetic-deductive systems. These views are an important indicator that the Theory Movement is based on the positivist paradigm, and these views have been criticized in the future.

Keywords: Theory Movement, educational administration, theory, research.

29

Başvuru/Submitted

07 Eyl / Sep 2022

Kabul/Accepted

02 Kas / Nov 2022

Yayın/Published

10 Nis/Apr 2023

DOI:

10.59320/alanyazin.1172006

Makale Türü

Derleme / Review

*Alanyazın Eğitim
Bilimleri Eleştirel
İnceleme
Dergisi*
CRES Journal
*Critical Reviews in
Educational Sciences*
2022, (Özel Sayı/ Special
issue),29-37

Yılmaz, K., (2023) Eğitim
yönetiminde kuram hareketi.
Alanyazın [Özel sayı/ Special
issue],29-37

Öncü Okul Yöneticileri
Derneği
2718-0808

¹ Bu makale, derginin Editörleri tarafından dahili olarak gözden geçirilmiştir.
(Peer review: This article has been internally reviewed by the journal’s Editors)

² Prof. Dr. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, kursadyilmaz@gmail.com
ORCID: 0000-0002-3705-5094

Giriş

Eğitim yönetimi alanı ABD’de doğmuş ve gelişmiş bir alandır. Alan ile ilgili ilk çalışmaların bir örneği olarak *Amerikan Okul Yöneticileri Derneği* 1866 yılında kurulmuştur (Baker, 1997). Bu dönemde okul yöneticiliği bir sanat olarak ele alınmış ve “*Okul Denetimine İlişkin Bölümler*” adlı kitap 1875 yılında Harold Payne tarafından yayınlanmıştır. Kitap genellikle eğitim yönetimi alanının ilk kitabı olarak kabul edilmektedir (Culbertson, 1988). Stanford Üniversitesi’nde 1920’lerde eğitim yönetimi alanındaki ilk yetiştirme programını başlatan kişi olan Ellwood Cubberley’nin 1916 yılında yazdığı “*Devlet Okulu Yönetimi*” adlı kitap da alanın önemli kaynaklarından biridir (Kallio, 2006). Eğitim yönetimi ile ilgili sistemli ilk çalışmanın ise 1946 yılında Paul R. Mort tarafından yapıldığı ileri sürülmektedir. Mort, “*Okul Yönetiminin İlkeleri*” adlı kitapta, okul yönetimi ile ilgili işlerin herhangi bir kuramsal temele bağlı olarak yapılmasının ve kuramsal bir temelin oluşturulmasının öneminden bahsetmiştir (Glass, 2004).

Alanın ABD’deki kurumsallaşma süreci ise “*Eğitim Yönetimi Profesörleri Ulusal Konseyi* [NCPA, 1947]” ve “*Eğitim Yönetimi Üniversite Konseyi* [UCEA, 1954]” adlı derneklerin çalışmaları ile başlamıştır. Eğitim yönetimi alanının ABD’de ortaya çıkışında ve kurumsallaşmasında çok önemli rol oynayan bu dernekler, yaptıkları çalışmalar ile alanın kuramsal temellerinin oluşturulmasına ve eğitim yönetiminin bilimsel bir nitelik kazanmasına çalışmışlardır (Yılmaz, 2018c).

Bu çalışmalardan birinde NCPA, Kellogg Vakfı’nı beş yıllık bir süre boyunca eğitim yönetimi çalışma ve uygulamalarını geliştirmeye yönelik bölgesel çabaları finanse etmeye ikna etmiştir. Kellogg Vakfı 10 yıl boyunca, okul yönetiminin geliştirilmesi ve incelenmesi için 6 milyon dolardan fazla finansman sağlamıştır. *Eğitim Yönetiminde İş Birliği Programı* bu kapsamda 1950-51’de başlatılmıştır. Kellogg Vakfı tarafından fonlanan bu program ile eğitim yöneticileri için hazırlık programlarının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Önce ABD’de bazı üniversiteler, daha sonra Kanada’daki Alberta Üniversitesi bu programa seçilmiş ve bu süreçte “*Kuram Hareketi*” olarak adlandırılan hareket etkinleştirilmiştir (Baker, 1997). Halpin (1970 Akt: Culbertson, 1983) bu hareketi “Yeni Hareket” olarak adlandırsa da; hareket daha popüler olarak “Kuram Hareketi” olarak bilinmiştir. Bu çalışmada eğitim yönetiminde Kuram Hareketi olarak bilinen çalışmalarla ilgili bilgi verilmesi amaçlanmıştır.

Eğitim Yönetiminde Kuram Hareketi

Eğitim yönetiminde kuramsal bir temel oluşturmak ve eğitim yönetimini bilimleştirmek amacıyla yapılan çalışmalar arasında kitaplar önemli bir yer tutmuştur. Bu konudaki önemli çalışmalardan biri H. Simon’ın yazdığı “*Yönelimsel Davranış [1945]*” kitabıdır. Genel olarak yönetsel çalışmalarda, modern çağın Simon’ın bu kitabıyla başladığı kabul edilmektedir. Simon (1945) mantıksal pozitivist kavramların eğitim yönetimi alanına aktarıldığı en önemli kanaldır (Culbertson, 1981; 1983). Greenfield’e göre, Simon, bilimsel bilgi üzerine bir yönetim kuramı inşa etmeye çalışmış, karar verme ve yönetsel rasyonalite hakkında değerden bağımsız bir araştırma yöntemi önermiştir. Simon’ın, yönetimin özünün değerlerden bağımsız ve akılcı karar verme olduğuna yönelik görüşleri kapsamında, yönetimin doğasına getirdiği yeni bir bakış açısı ve daha da önemlisi yönetsel gerçeklikler üzerine öne sürdüğü bir dizi yeni ilke, alanın dönüşümünde etkili olmuştur (Greenfield, 1986). Simon’ın çalışmaları ile örgüt ve yönetimin pozitivist paradigmanın ilke ve yöntemlerini kullanması gerektiği düşüncesi egemen olmaya başlamış, sosyal/örgütsel olay ve olgular pozitivistin öngördüğü nedensellik ilkesine uygun olarak hipotezlerle açıklanmaya çalışılmıştır (Altinkurt ve Özten, 2018).

Başlangıcından itibaren, Getzels, Halpin ve Griffiths, Kuram Hareketi’nin önde gelen kişileridir. Bu akademisyenlerin her biri *Eğitim Yönetiminde İş Birliği Programı* merkezlerinde yer almış ve her biri kendine özgü şekilde kuram ve yönetim bilimi hakkında fikirlerin yayılmasında etkili olmuştur. Eğitim yönetimi çalışmaları için kuramsal bir çerçeve sağlayan ilk makaleyi yayınlayan Getzels (1952) Kuram Hareketi’nin arkasındaki mantığı şöyle açıklamıştır (Akt: Baker, 1997):

Sistemik araştırma, hâlihazırda yapılmış gözlemlere anlam ve düzen verecek ve gözlemlerin yapılması gereken alanları belirleyecek olan kuramın aracılığını gerektirmektedir. Yönetimdeki zorluğun kökenini buraya yerleştireceğiz: Kuram oluşturma konusunda bir eksiklik var.

1954 yılında Denver’da düzenlenen “National Conference of Professors of Educational Administration”, Kuram Hareketi’ndeki dönüm noktalarından biridir. Bu konferansta Chicago Üniversitesi’nden Jacob Getzels, Stanford Üniversitesi’nden Arthur Coladarci ve Ohio Eyalet Üniversitesi’nden Andrew Halpin tarafından yapılan sunumlar büyük etki yaratmıştır. Bu kişiler sadece sosyal bilimlerin eğitim yönetimi profesörlerine sunacak çok şeyi olduğu mesajını değil, aynı zamanda sosyal bilimin kuram biçiminde iletilmesi gerektiği ve kuramın mantıksal pozitivist modda olduğu mesajını da taşımışlardır (Culbertson, 1983).

Denver’daki konferansı Coladarci ve Getzels’in (1955) “Eğitim Yönetiminde Kuramın Kullanımı” adlı çalışması izlemiştir. Coladarci ve Getzels (1955) kitapta eğitim yönetiminde kuramın azlığına dikkat çekmiş, kuram ile pratiğin bütünlüğünü vurgulamış ve bir eğitim yönetimi kuramı yaklaşımı önermişlerdir (Culbertson, 1983; Baker, 1997). Halpin’in “Eğitimde Yönetim Kuramı [1958]” ve “Yönetimde Kuram ve Araştırma [1966]” adlı kitapları Kuram Hareketi’nin önemli kaynaklarından. Halpin (1958) Kuram Hareketi düşüncesinin bir derlemesi olan “Administrative Theory in Education” adlı kitabında, eğitim yönetimi alanında kuram, araştırma ve uygulama arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde geç kalındığını belirtmiştir. Halpin (1958) şu noktalara dikkat çekmiştir: 1) Yönetim kuramının doğası ve yararı, 2) kuramsal kavramların görgül araştırmalara uygulanması, 3) insanlar arasındaki iletişim engelleyen ya da kolaylaştıran sözlü ya da sözsüz davranışlar, 4) bilimsel araştırmaların niteliği ve araştırmacı eğitiminin etkileri (Akt: Scribner, 1967).

Culbertson’a (1995) göre Getzels ve Halpin, kuram hakkındaki kavramların yayılmasında öncü rol oynamış, ancak fikirlerin daha geniş bir alana yayılmasına Griffiths öncülük etmiştir. Griffiths, eğitim yönetimi alanındaki birçok bilim insanı tarafından “alanının devlerinden biri” olarak görülmüştür (Roulston, 1983). Bu anlamda Griffiths, eğitim yönetimi disiplininin gelişimindeki öncülerinden ve Kuram Hareketi’nin liderlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Baker, 1997).

Griffiths (1959) “Yönetim Kuramı: Eğitimde Güncel Sorunlar” adlı kitabında özellikle eğitim yönetimi alanı için kuramsal bir temel oluşturma amacı gütmüştür. Kitap “Kuram Sorunu, Kuramın Doğası, Yönetimde Bazı Kuram Geliştirme Çabaları, Bir Karar Verme Süreci Olarak Yönetim ve Karar Verme Süreci” bölümlerinden oluşmaktadır. Üçüncü bölümde yönetim alanında kuram geliştirme çabaları olarak Mort, Sears, “Southern States Cooperative Program in Educational Administration Center”, “Midwest Administration Center”, Getzels, Argriys-Bakke, Simon, Homans, Litchfield ve Brand’ın çalışmalarından söz edilmiştir. Griffiths (1959) eğitim yönetimi alanını bilimsel bir temele oturtmaya çalışmış, objektif, geçerli, güvenilir, kapsamlı bir yönetim kuramı geliştirmeye girişmiştir. Ona göre yönetim alanında geliştirilecek bir kuram, yönetimin doğasını açıklamalı, eyleme yol göstermeli ve yeni bilgilerin üretilmesini sağlamalıdır.

Kuram Hareketi kapsamındaki önemli çalışmalardan biri de editörlüğünü Campbell ve Gregg’in yaptığı “Eğitimde Yönetimsel Davranış [1957]” adlı kitaptır. Kitap Kellogg Vakfı sponsorluğunda NCEA tarafından yayınlanmıştır. Kitapta Halpin (1957) ve Griffiths’in de (1957) birer bölümleri bulunmaktadır. Halpin (1957) “Yönetimsel Davranış Araştırmaları İçin Bir Paradigma” adlı bölümünde şu varsayımlara yer vermiştir (Walton, 1958):

1. Eğitim yönetimi, hastane yönetimi, işletme, kamu yönetimi vb. dışında, yönetim olarak vardır ve bu araştırmaya değer bir alandır.
2. Araştırma çabaları, yönetsel davranış veya yönetim olarak adlandırılan bütünlük yerine yönetimin davranışına odaklanırsa, bu noktada daha büyük çalışmalar yapılacaktır.

Walton’a (1958) göre Halpin’in çizdiği kuramsal model, yöneticinin örgütün amacına ilişkin algısını ve bunun karar verici ve grup lideri olarak yönetici davranışlarıyla ilişkisini içermektedir. Bu davranış ile hem örgütün sürdürülmesi hem de örgütün başarısı üzerindeki etkisi arasında üç grup değişken vardır: 1) Yönetici ile ilişkili olanlar, 2) örgütün içindekiler ve 3) örgütün dışındakiler. Walton’a (1958) göre bu paradigma düşündürücüdür ve araştırma yapılmadan önce tanımlama ve ölçme yolunda yapılması gereken daha çok şey vardır. Walton’a (1958) göre yazar, bu ek gereksinimlerin farkında değildir. Griffiths (1957) “Eğitim Yönetiminde Durumsal Faktörler” başlıklı bölümünde ise genel bir insan davranışı kuramına duyulan ihtiyaca büyük vurgu yapmıştır. Eğitimciler için yönetsel davranış kuramı, önerilen genel insan davranışı kuramının bir alt sistemi olacaktır. Griffiths (1957) kitap bölümünde şunları vurgulamıştır (Baker, 1997):

İyi bir kuram, eylemin tahmin edilebileceği bir dizi ilke kurulduğunda var olur. Bu ilkeler gözlemlere biçim vermekte ve tek bir tema ya da az sayıda tema üzerine kurulmuş mantıklı ve tutarlı bir bütün oluşturmaktadır.

Walton (1958) yönetimde kavramsal bir çerçeve geliştirirken yönetim iki yöne baktığı için dış ilişkilere de bakılması gerektiğini belirtmiştir. Walton'a (1958) göre yönetimle toplum ilişkilerinin karmaşıklığı dikkat çekicidir ve Griffiths, daha fazla araştırma için birkaç sorunu kısa ve öz bir şekilde özetlemiştir. Eğitim yönetimi alanının klasik eserleri arasında sayılan bu eserlerin temel özelliği, içinde bulunulan dönemin temel özelliği olması itibarı ile Kuram Hareketi'nin önemli çalışmaları olmalarıdır. Ancak bu çalışmalarda da doğrudan eğitim yönetimi alanına özgü kuram geliştirme çabalarının sınırlı kaldığı, örgüt ve yönetim kuramlarının çalışmalarda önemli bir yerinin olduğu görülmektedir. Bu sınırlı çalışmalardan sonra yapılan diğer çalışmalarda ise genel örgüt ve yönetim kuramlarının eğitim yönetimi alanına uyarlanmaya çalışıldığı görülmektedir (Yılmaz, 2015).

Kuram Hareketi'nin dayandığı fikirlerin en önemli kaynaklarından biri de 1957'de UCEA ve Chicago Üniversitesi tarafından ortaklaşa desteklenen bir seminerde sunulan bir dizi bildiridir (Culbertson, 1983). 1957 yılında düzenlenen ilk UCEA Kariyer Gelişim Semineri, Kuram Hareketi'nin tarihinde önemli ve özel bir yere sahiptir. Bu seminerde, harekete ilk ivmeyi kazandıran bilim insanlarının çoğu yer almış ve üretilen fikirler alanın geleceği için bir gündem oluşturmuştur. Bu seminer eğitimde yönetim kuramına odaklanan ilk seminerdir ve Kuram Hareketi'nin merkezinde yer alan fikirleri içermektedir. "*Eğitimde Yönetim Kuramı*" başlıklı seminerin kavramsal kökleri şunlardır (Culbertson, 1981):

1. Etkili bir araştırma, belirli bir kurama dayanmalı ve söz konusu kuram, araştırmaya rehberlik etmelidir.
2. Yönetimde etkili bir kuramın geliştirilebilmesi, sosyal bilimler ve davranış bilimleri alanlarında geliştirilen kavram, model ve yöntemlerin kullanılmasını gerektirmektedir.
3. Kuram ve araştırma, örgütsel ve yönetsel davranışı tanımlama, açıklama ve kestirme konuları üzerinde yoğunlaşmalıdır. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgulardan hareketle oluşturulan genellemeler, örgütsel ve yönetsel davranışlara ve eylemlere yol göstermelidir.
4. İdeal bir kuram, hipoteze dayalı-tümdengelimli sistemlerde bulunur.

Bu görüşler Kuram Hareketi'nin doğrudan "*bizim varsayımlarımız şunlardır*" dediği görüşler değildir. Culbertson (1981) makalede seminerin tutanaklarını değerlendirmiş, kendine göre dört hâkim fikri seçmiş ve tutanaklardan alıntılar yaparak tespitlerini güçlendirmiştir. Culbertson'a (1981) göre seminerdeki fikirler, eğitim yönetimi alanındaki araştırmaların son derece yetersiz olduğunu varsaymaktadır. Ayrıca kuram ve araştırmanın, örgütlerin ve yöneticilerin ne yapmaları gerektiğine değil, gerçekte ne yaptıklarına odaklanması gerektiğine dair araştırmalara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Bu araştırmalarda ise "sosyal ve davranış bilimlerinde kök salmış kuram odaklı bir bakış açısına ihtiyaç duyulduğu ve kuramın örneğinin ise hipoteze dayalı-tümdengelimli sistemlerde bulunduğu" ifade edilmiştir (Culbertson, 1981). Culbertson'a (1983) göre Kuram Hareketi eğitim yönetimi alanında cüretkâr, sınırlı, çığır açan ve gelecek vaat eden bir takım fikirlerden oluşmaktadır. Kuram Hareketi'nin özet biçimindeki temel fikirleri şunlardır (Culbertson, 1983):

1. Yöneticilerin ve örgütlerin ne yapması gerektiğine dair ifadeler bilimde veya kuramda yer alamaz.
2. Bilimsel kuramlar fenomenleri oldukları gibi ele alırlar.
3. Etkili araştırmanın kökeni kuramdır ve kuram tarafından yönlendirilir.
4. Hipoteze dayalı-tümdengelim yöntemi ile yürütülen araştırmalar bilimin en iyi örneklerini sunmaktadır.
5. Kuram oluşturmada ve eğitimde sosyal bilimlerin kullanımı esastır.
6. Yönetim her türlü örgüte uygulanabilen genel bir kavram olarak ele alınmalıdır.

Kuram Hareketi, eğitim yönetiminin, bir bilgi birikimi oluşturmak için sosyal bilimlerle aynı kavram ve araştırma yöntemlerini kullanabilen uygulamalı bir sosyal bilim olduğu inancına dayanıyordu (Culbertson, 1981). Bu yaklaşıma göre eğitim yönetimi alanında geliştirilen bir kuramın, eğitim örgütleri içinde yer alan insanların davranışlarını kestirme, açıklama ve yönlendirmede eğitim yöneticilerine yol gösterici olması beklenmektedir. Özge bir ifadeyle eğitim yönetiminde kuramın işlevleri şöyle özetlenebilir (Turan, 2006):

1. Eğitim yönetimi araştırmalarıyla ilgili konu ve fenomenleri belirleme.
2. Eğitim yönetimiyle ilgili fenomenleri sınıflama.
3. Eğitim yönetimiyle ilgili fenomenleri kavramlaştırma.
4. Eğitim yönetimiyle ilgili kavramların birbiriyle olan ilişkilerini formüle etme.
5. Eğitim yönetimiyle ilgili fenomenlere ilişkin tahminde bulunma.
6. Eğitim yönetiminde ihtiyaç duyulan araştırma alanlarını ifade etme.

Yukarıda verilen bilgilerde de görüldüğü gibi Kuram Hareketi entelektüel temellerini sosyal psikoloji, yönetim ve davranış bilimlerinden almış, ampirisizm, öngörülebilirlik ve bilimsel kesinliğe vurgu yapmış (Fusarelli, 2006) pozitivist bir düşünce biçimidir. Bu paradigmada doğa bilimleri, özellikle de fizik model olarak alınmıştır (Griffiths, 1957). Kuram Hareketi'nde, insan ve doğa olaylarının aynı olduğu ve aynı epistemolojinin iki alanda araştırmayı ilerletmede etkili olabileceği varsayımı keskin bir şekilde tanımlanmış ve üzerinde anlaşmaya varılmıştır (Culbertson, 1981). Pozitivist eğitim yönetimi anlayışının temel ilke ve varsayımları aşağıda özet olarak verilmiştir (Turan, 2006):

1. Eğitim yönetiminde araştırmanın temel amacı, olayları kestirip kontrol edebilmesi için doğal yasalar geliştirmek, keşfetmektir.
2. Sosyal gerçek, önceden vardır. Eğitim yönetimi araştırmacısı bu gerçekleri keşfederek ortaya çıkarabilir.
3. İnsan, rasyonel bir varlıktır. Kendisi dışındaki güçler tarafından yönlendirilir.
4. Bilimde sağduyuya yer yoktur. Bilimsel olanla olmayan arasında kesin bir ayrım vardır.
5. Eğitim yönetiminde kuram, birbiriyle ilişkili tanımlar, aksiyomlar ve kanunlar bütünüdür.
6. Gerçek, olgulara dayalı yasalar yoluyla mantıksal olarak açıklanabilir.
7. Eğitim yönetimi araştırmalarında iyi bir kanıt, başkalarının da tekrar test edebileceği gözlemlere dayalıdır.
8. Bilim değerden bağımsızdır. Eğitim yönetimi araştırmalarında bir konuyu seçmede ve araştırma sürecinde araştırmacı değerlerden bağımsızdır.

Görüldüğü gibi Kuram Hareketi, başlangıcından itibaren, sıkı bir şekilde pozitivist paradigmaya ve onun türetilmiş ampirisizm metodolojisine dayanmış (Peca, 2001) ve değerden bağımsız bir yönetim biliminin peşinden gitmiştir (Bates, 2010). Bu bakış açısı, temel ilke ve varsayımlar nicel araştırmalara olan vurguyu ve güveni artırmıştır. Pozitivist nicel araştırmalar eğitim yönetimi alanında uzun zamandan beridir hâkim araştırma yöntemi durumundadır. Bu durum Türkiye'de (Balcı, 1990; elik, 2020; Yılmaz, 2018b) ve diğer ölkelerde (Elmore ve Woehlke, 1996; Haller, 1979; Kieffer, Reese ve Thompson, 2001; Murphy, Vriesenga ve Storey, 2007) yapılan birçok araştırma ile tespit edilmiştir.

Kuram Hareketi, mevcut kuramlara uygulamadaki olaylardan kanıt aramak yerine, yapılması gereken için bolca veri toplamak olduğunu ve kuramların bu verilerden yola çıkılarak genellenebileceğini öne sürmüştür. Ancak, elde edilen bolca veriden yeteri kadar kuram elde edilemeyeceğinin anlaşılması üzerine Kuram Hareketi çeşitli eleştirilere maruz kalmıştır (Beycioğlu ve Dönmez, 2006).

Kuram Hareketine Yönelik Eleştiriler

Dönemin önde gelen bilim insanları Kuram Hareketi'ne çeşitli eleştiriler yönelmişlerdir. Kuram Hareketi'nin içindeki kişilerden Halpin (1970) ve Hayes (1977) hareketi başarısız ilan etmiş, Erickson, ürünlerinin uygulama ile sınırlı bir ilgisi olduğunu savunmuştur (Akt: Riffel, 1986; Culbertson, 1995). Erickson'a (1977 Akt: Culbertson, 1995) göre Kuram Hareketi sağlam olmayan varsayımları nedeniyle başarısız olmuştur. Bu varsayımlar "1) bilim insanları, okulları "sosyal bilimciler tarafından değer verilen kavramsal materyali test etmek, gözden geçirmek ve geliştirmek için kullanışlı laboratuvarlar olarak" kullanılmalıdır, 2) uygulama için çıkarımlar üretmek üzere tasarlanmış araştırmalar kaçınılmaz bir şekilde yetersizdir."

Daha radikal bir eleştiri sunan Greenfield (1974) Kuram Hareketi'nin gerçeklik ve bilgi hakkındaki ilkelerinin yanlış olduğunu iddia etmiştir. Greenfield (1975) Kuram Hareketi'nin örgütler hakkındaki öncüllerinin gerçeklikle ilgili hatalı varsayımlara dayandığını iddia etmiştir. Kuram savunucularının varsaydığı gibi örgütlerin nesnel varlıklar veya çevrelerine uyum sağlayan, amaçlarını netleştiren veya politika uygulamak için hareket eden doğal sistemler olmadığını savunmuştur. Greenfield (1975) metodolojiye ve eğitim yönetiminde Kuram Hareketi'nin doğasında var olan değerlere yönelik önemli eleştirilerini bu bağlamda sunmuştur. Fenomenolojik gelenekteki çalışmalardan yararlanan Greenfield, kuram ve yöntem tercihleri nedeniyle eğitim yönetimi akademisyenlerinin, eğitim örgütlerinin yüzeysel ve çarpık bir anlayışını ve bu örgütlerdeki kişilerin çok hatalı bir resmini temsil eden kuramlar ürettiklerini savunmuştur. Greenfield'e (1986) göre örgüt biliminde Kuram Hareketi'nin yarattığı bazı sonuçlar şunlardır:

1. Bilim olarak yönetime olan inanç artmıştır: Kuram Hareketi, örgütlere rehberlik edecek nesnel bir bilimin gerçekten de icat edildiği inancına toplumsal geçerlilik kazandırmıştır. Bu inancın yaygın olarak kabul edilmesiyle birlikte, yöneticilerin üniversitelerdeki eğitim programları aracılığıyla bilim alanında yetiştirilmesi gerektiği fikri de yaygınlaşmıştır. Çoğu zaman, bu programlar devlet tarafından yetkilendirilmiş ve sertifikaya bağlanmıştır. Bu tür programlar, yöneticilere, yapmaları gereken şeyi yapmalarını sağlayacağı inancıyla örgüt bilimini öğretmiştir.

2. Yönetim çalışmalarının değeri düşmüştür: Bilimsel hareket, değerden bağımsız bir yönetim biliminin yalnızca mümkün değil, aynı zamanda el altında olduğu fikriyle yakından bağlantılıdır. Değerlerin ortadan kaldırılmasıyla, örgütlerin davranışlarının dikkate alınması tekniklere indirgenmiştir. Örneğin kararların özüne önem verilmemiş, sadece onları alma şekline önem verilmiştir. Eğitim yönetimi kitaplarında kişilere nasıl liderlik edileceği, kişilerin motive edileceği, onlarla nasıl iletişim kurulacağı, kişilerin moralinin nasıl geliştirileceği ve örgütün dinamik bir dengede nasıl tutulacağı ile ilgili bilgiler vardır, ancak yöneticilerin yargıya varmaları gereken bir konu hakkında hiçbir tartışma yoktur. Bu metinlerde yönetim biliminin anlamı ve güvenilirliği hakkındaki büyük tartışmalar bile yoktur.

3. Yönetim biliminin saklı değerleri: Nesnellik iddiasına rağmen, yönetim bilimi genellikle mevcut durum tarafında yer almaktadır. Belirli bir bakış açısından başlamakta ve sonra neden böyle olduklarını sormaktadır. Olması gerekenin olup olmadığını sorgulamamaktadır. Pozitivist bilim bunu yapmak için referanslarının zayıflığını ortaya koymadan sosyal gerçekliği doğrulamaya çalışmaktadır ve bunu yapmamalıdır. Ancak tarafsızlık iddialarına rağmen, bilim, sosyal onaylayıcının ezberini üstlenmekten vazgeçmemektedir. Bu eleştiri genel olarak pozitivist sosyal bilime karşı yapılmıştır, ancak yönetimde özel bir güce sahiptir. Pozitivizmin varsayımlarıyla sınırlanan bir yönetim bilimi, değer uzmanları değil, ancak teknik uzmanlar üretebilir.

4. Yöneticileri eğitmek ve sertifikalandırmak için bilim onaylı eğitim programları teşvik edilmiş ve meşrulaştırılmıştır: Kuram Hareketi, yöneticileri eğitmek ve sertifikalandırmak için açılacak programları teşvik etmiş ve meşrulaştırmıştır. ABD'de, 1950'ler boyunca, modern örgüt kuramı ve yönetim biliminin varsayımlarına dayanan eski tarz eğitim programlarını yenilerine dönüştürmek için bir hareket başlamıştır. Bu programlar, Kuram Hareketi'nin yönetim bilimini eğitimin pratik sorunlarına dayandırmak için tasarlanmıştır. Bu tür programların yayılmasını eleştirmek, yöneticilerin eğitiminin boş ve gereksiz olduğunu ileri sürmek değildir. Daha ziyade, dar bir şekilde tanımlanmış bir yönetim kavramı tarafından kapsanan birçok üniversite temelli eğitim programının, yönetime yönelik verimli bir araştırma olasılığını kısıtladığını iddia etmektir.

Kuram Hareketi'nin ilkelerinden biri, alanın yönetsel bir bilim inşa etmeye odaklanması gerektiğiydi. Bu göreve odaklananlar, işletme, devlet, hastane ve diğer yönetsel bilim dallarının kuramcılarıyla ittifak kurdular. Yeni ittifaklar, profesörlerin yeni bilimi takip etmelerine yardımcı oldu. Ancak, aynı zamanda, eğitim yönetiminin belirli yönlerini ihmal etmelerine ve okul uygulamalarının sorunlarını görmezden gelmelerine de sebep oldu (Culbertson, 1995). Kuram Hareketi'nin yönetsel bir bilim üretme vaadi yerine getirilmedi. Halpin, bu vaadin boş bir vaat olmadığına inansa da, Getzels, 1970 yılına kadar "orijinal canlılığın" kaybolduğu görüşündeydi (Baker, 1997).

Temelde Kuram Hareketi, mantıksal pozitivistlerin matematik, fizik, kimya ve diğer gelişmiş doğa bilimleri disiplinlerinden çıkardıkları kavram ve araştırma usulleri tarafından şekillendirilmiştir. Ancak şu önemli bir sorudur: En gelişmiş doğa bilimlerinin idealleri, bir mesleki uygulama alanında çalışmaya rehberlik etmek için uygun mudur? Bu da daha temel bir soruyu gündeme getiriyor: Doğa ve insan olayları, aynı epistemolojinin iki alanda araştırmayı ilerletmede etkili olabileceği kadar benzer midir? Kuram Hareketi'nin eleştirilenleri, yukarıdaki soruların her ikisine de "hayır" yanıtı vermiş ve bazıları, ahlaki nedenlerle veya etkisizlikle ilgili nedenlerle mantıksal pozitivist ilkelerin örgütlerin çalışmasında kullanılmaması gerektiğini söyleyecek kadar ileri gitmiştir (Culbertson, 1981). Martin (1984) ayrıca, eğitim yönetimi kuramı için yalnızca tek bir paradigmanın temel olabileceği iddiasını da sorgulamıştır (Akt: Peca, 2001):

Yönetel fenomenlerin kavramsal olarak hem nesnel hem de öznel gerçeklikleri içerdiğine dair göstergeler vardır. Dolayısıyla bu, çoğulcu bir epistemolojiyi ima etmektedir. O zaman bilimsel metodoloji ile yönetel gerçeklik arasında sadece kısmi bir uyum olabilir. Uygulama dünyasındaki nesnel ve öznel gerçeklikler saf biçimlerde ortaya çıkmaz, karmaşık ve zaman zaman ayrılmaz bir şekilde iç içe geçmiştir.

Yönetim biliminin takipçileri, bilim insanlarının okul yönetimini olduğu gibi tanımlamasını ve açıklamasını öngören mantıksal pozitivist öğretiyi benimsemiştir ve okul yönetimini nasıl olması gerektiğine dair ifadeler bilimin alanının dışında görülmüştür. İlkenin sadık kullanıcıları, okullara rehberlik etmesi "gereken" politikaların araştırılmasını araştırma dışında bırakmış ve kuram-uygulama boşluğunu büyütmüşlerdir (Culbertson, 1995).

Kuram Hareketi pozitivist paradigmadan beslenen bir hareket olarak (Yılmaz, 2015) bilimsel bir araştırmanın, belirli bir kurama dayanması ve söz konusu kuramın araştırmaya rehberlik etmesi gerektiği temel varsayımından beslenmiştir. Bu varsayım ise eğitim yönetimi araştırmalarının daha çok "tek disiplinli geleneksel yönetim" yaklaşımlarına dayanmasına yol açmıştır (Aydın, Yılmaz ve Altınkurt, 2013). Bu anlayışın en düşündürücü yanı, alanın sosyal bilimlerle ve felsefeyle bütün bağlarını koparmış olmasıdır (Aydın, 2010). Eğitim yönetimi alanında tek disiplinli epistemolojik anlayışın egemen olması ve felsefe, psikoloji, sosyoloji, siyaset bilimi, antropoloji ve edebiyat gibi alanların eğitim yönetimi çalışmalarında yeterince kullanılmaması alanla ilgili bir takım ontolojik, epistemolojik ve metodolojik sorunları gündeme getirmektedir (Aydın, Yılmaz ve Altınkurt, 2013).

Sonuç

Kuram Hareketi eğitim yönetimi alanını derinden etkilemiş ve 1950'lerin sonundan 1970'lerin başına kadar, eğitim yönetimi profesörlerine ve araştırmacılara yol gösterici olmuştur (Riffel, 1986). Hareket, eğitim yönetiminde anlayış, araştırma ve hazırlıkta önemli değişiklikler gerçekleştirmiş ve sosyal psikolojik paradigmayı, alanın bilgisine ve kelime dağarcığına dahil edilmiştir (Baker, 1997). Önce ABD'de, daha sonra da diğer batı ülkelerindeki birçok üniversite, eğitim yönetiminde lisansüstü programlar açmış, araştırmalar hacim ve kalite olarak artmış, dergiler kurulmuş, akademik bir değerler sistemi alanı etkilemiştir (Riffel, 1986).

Yönetime ilişkin alanyazın milattan öncesine kadar dayandırılabilirken, yönetimin bir bilim dalı olarak ele alınması 20. yüzyılın başlarına denk gelmektedir. Eğitim yönetiminin bilimleşmesi, bu yüzyılın ortasında Kuram Hareketi'yle başlıyor gibi görünse de, Greenfield'a kadar bağımsız bir alan olarak var olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Yirminci yüzyılın sonlarına kadar eğitim yönetimi, yönetimin eğitime uygulanması olarak düşünülmüş, bu nedenle işletmeden ayrı bir disiplin olarak algılanmamıştır. Eğitim yönetiminin bağımsız bir alan olma girişimi ancak 20. yüzyılın sonlarında gözlemlenmektedir (Altınkurt ve İliman-Püsküllüoğlu, 2016).

Kuşkusuz, Kuram Hareketi'nin keskin bir şekilde tanımlanmış misyonu ve yöntemleri, geniş çekiciliğine ve önemli etkisine katkıda bulunmuştur. Tümevarımsal düşünce tarzlarından, deneysel olmayan yöntemlerden, değer araştırmasından ve nitelik temelli genellemelerden kaçınarak, seçilen odak noktası nispeten sınırlı ve basit hale gelmiştir. Keskin bir şekilde tanımlanmış odak noktası ise, araştırmaya nispeten standartlaştırılmış yaklaşımlar sunmayı ve bu yaklaşımlar tarafından üretilen bilginin geçerliliği hakkında güçlü güvenceler iletmeyi kolaylaştırmıştır. Yaklaşımlar ve güvenceler, hareketin karmaşıklık ve muğlaklıkla karakterize edilen bir çalışma alanında sahip olduğu çekiciliğe kesinlikle katkıda bulunmuştur. Bununla birlikte, Kuram Hareketi hakkındaki tartışmanın tohumları, keskin bir şekilde tanımlanmış misyonunda, dışlayıcı duruşunda ve standartlaştırılmış yaklaşımlarında ekilmiştir. Başka bir deyişle, misyonu, duruşu ve yaklaşımları, eğitim yönetimi araştırmaları için yetersiz rehberler sunmuştur (Culbertson, 1981).

Ancak çeşitli nedenlerle bu başarı sürdürülemediği ve uzun zamandır görmezden gelinen eleştiriler 1970'lerin başında artmaya başlamıştır (Riffel, 1986). Yapılan eleştirilerin temelinde eğitim yönetiminde başat bir rol oynayan pozitivist/rasyonalist yaklaşımın, eğitim yönetimi pratiklerini anlama ve açıklamada yetersiz olduğu düşüncesi bulunmaktadır (Riehl, Larson, Short ve Reitzug, 2000). Kuram Hareketi'nin en önemli eleştirmeni olan Greenfield (1974; 1975) Kuram Hareketi'nin gerçeklik ve bilgi hakkındaki ilkelerinin yanlış olduğunu iddia etmiştir. Kuram Hareketi'nin önde gelen destekçilerinden biri olan Griffiths (1983) geriye dönük olarak, 1950'ler ve 1960'lardaki yaygın bilimsel felsefeye rağmen, pozitivist modelde hiçbir çalışma veya çalışma dizisinin tam olarak yapılmadığını iddia etmiştir. Ardından gelen tartışmada Griffiths hareketin temel önermelerini savunurken, Greenfield onlara karşı çıkmıştır. Son olarak, bilim insanları her iki bakış açısının bir arada kullanılabileceği yönünde görüşler belirtmişlerdir (Akt: Culbertson, 1995).

Pozitivizm, gerçekliği "basit, hiyerarşik, mekanik, nedensel, nicel, birikimli ve nesnel" olarak algılayan bir bakış açısına sahiptir. Pozitivizm, bilimi sadece gözlenebilir, doğal nedenlere dayandırmakta, gözlenemeyen olayları açıklamaya yönelmemektedir. Bu düşünce ve varsayımlar doğa bilimleri söz konusu olduğunda neredeyse sorunsuz bir biçimde işlese de sosyal bilimler söz konusu olduğunda birçok sorun ortaya çıkmaktadır (Yılmaz, 2018a).

Sonuç olarak Kuram Hareketi, bütün eleştirilere rağmen özellikle içinde bulunduğu dönem itibarıyla çok önemli bir etki yaratmıştır. Henüz tam olarak tanımlanamayan bir alan olan eğitim yönetimini; kuramsal düzeye çekmek ve bilimsel bir nitelik kazandırmak amacıyla yapılan çalışmalar, bütün dünyada etkili olmuştur. Bu hareket, pek çok eleştiriye rağmen, bilimsel ilkelerle desteklenen bir çalışma alanı olarak alanın akademik meşruiyet kazanmasına yardımcı olmuş; eğitim yönetiminde anlayış, araştırma ve hazırlıkta önemli değişiklikler gerçekleştirmiştir.

Kaynakça

- Altınkurt, Y. ve İliman-Püsküllüoğlu, E. (2016). Bilim tarihi, sosyoloji ve psikoloji paradigmaları bağlamında eğitim yönetimi. İçinde K. Yılmaz (Edt.), *Eleştirel eğitim yönetimi yazıları* (ss. 1-34). Pegem Akademi.
- Altınkurt, Y. ve Özten, İ. (2018). Eğitim yönetiminin bilimleşme sürecinde kuram hareketi ve öznellik. İçinde K. Demir ve K. Yılmaz (Edt.), *Yönetim ve eğitim yönetimi kuramları* (ss. 537-562). Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aydın, A. (2010). *Yaşadığımız dünya* (4. Baskı). Pegem Akademi.
- Aydın, A., Yılmaz, K. ve Altınkurt, Y. (2013). Eğitim yönetiminde pozitif psikoloji. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 10(1), 1470-1490.
- Baker, L. A. (1997). *The pursuit of visions and ideas: Thomas Barr Greenfield - building an ideography* (PhD Thesis). University of New England, Armidale NSW.
- Balcı, A. (1990). Türkiye'de eğitim araştırmalarının durumu: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi örneği. *Eğitim bilimleri birinci ulusal kongresi bildirileri III: Eğitim yönetimi ve planlaması ve halk eğitimi* (ss. 89-120). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- Bates, R. (2010). History of educational leadership/management. In P. Peterson, E. Baker ve B. McGaw (Eds.), *International encyclopedia of education – Volume I* (3rd Edition) (pp. 724-730). Elsevier Science.
- Beycioğlu, K. ve Dönmez, B. (2006). Eğitim yönetiminde kuramsal bilginin üretimine ve uygulanmasına ilişkin bir değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 47, 317-342.
- Campbell, R. F. ve Gregg, R. T. (1957). *Administrative behavior in education*. New York: Harper.
- Culbertson, J. A. (1981). Antecedents of the theory movement. *Educational Administration Quarterly*, 17(1), 25-47.
- Culbertson, J. A. (1983). Theory in educational administration: Echoes from critical thinkers. *Educational Researcher*, 12(10), 15-22.
- Culbertson, J. A. (1988). A century's quest for a knowledge base. In N.J. Boyan (Edt.), *Handbook of research on educational administration* (pp. 3-26). Longman.
- Culbertson, J. A. (1995). *Building bridges: UCEA's first two decades*. UCEA Press. University Park.
- Çelik, M. (2020). *Türkiye ve Amerika'da eğitim yönetimi alanında hazırlanan doktora tezlerinin incelenmesi* (Doktora Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Elmore, P. B. ve Woehlke, P. L. (1996). Research methods employed in American educational research journal, educational research and review of educational research from 1978 to 1995. *The Annual Meeting of the American Educational Research Association*. April 8-12, 1996, New York. *Educational Resources Information Center*. ERIC Number: ED397122.

- Fusarelli, L. D. (2006). Theory movement, in educational administration. In F. W. English (Edt.), *Encyclopedia of educational leadership and administration* (pp. 1017-1018). SAGE.
- Glass, T. E. (2004). *The history of educational administration viewed through its textbooks*. R & L Education.
- Greenfield, T. B. (1974). Theory in the study of organizations and administrative structures: A new perspective. *Third Annual Meeting of the International Intervisitation Programme on Educational Administration*. Bristol, England.
- Greenfield, T. B. (1975). Theory about organization: A new perspective and its implications for schools. In M. Hughes (Edt.), *Administering education: International challenges* (pp. 71-99). Athlone Press of the University of London.
- Greenfield, T. B. (1986). The decline and fall of science in educational administration. *Interchange*, 17, 57-80.
- Griffiths, D. (1957). Towards a theory of administrative behaviour. In R. F. Campbell, and R. T. Gregg (Eds.), *Administrative behavior in education* (pp. 354-390). Harper.
- Griffiths, D. (1959.) *Administrative theory: Current problems in education*. New York: Appleton-Century Crofts.
- Haller, E. J. (1979). Questionnaires and the dissertation in educational administration. *Educational Administration Quarterly*, 15(1), 47-66.
- Halpin, A. (1957). A paradigm for research on administrator behavior. In R. F. Campbell, and R. T. Gregg (Eds.), *Administrative behavior in education* (pp. 155-200). Harper.
- Halpin, A. (Eds.) (1958). *Administrative theory in education*. Chicago. Midwest Administration Center. University of Chicago.
- Kallio, B. R. (2006). Ellwood Cubberly. In F. W. English (Edt.), *Encyclopedia of educational leadership and administration* (pp. 244-245). SAGE.
- Kieffer, K. M., Reese, R. J. ve Thompson, B. (2001). Statistical techniques employed in AERJ and JCP articles from 1988 to 1997: A methodological review. *Journal of Experimental Education*, 69(3), 280-309.
- Murphy, J., Vriesenga, M. ve Storey, V. (2007). Educational Administration Quarterly, 1979-2003: An analysis of types of work, methods of investigation, and influences. *Educational Administration Quarterly*, 43(5), 612-628.
- Peca, K. (2001). Paradigmatic differences in educational administration: Positivism and critical theory. *Educational Resources Information Center*. ERIC Number: ERIC ED458706.
- Riehl, C., Larson, C. L., Short, P. M. ve Reitzug, U. C. (2000). Re-conceptualizing research and scholarship in educational administration: Learning to know, knowing to do, doing to learn. *Educational Administration Quarterly*, 36(3), 391-427.
- Riffel, J. A. (1986). The study of educational administration: A developmental point of view. *Journal of Educational Administration*, 24(2), 52-72.
- Roulston, J. (1983). Pioneers in administration: Griffiths. *Practicing Administrator*, 5(2), 32.
- Scribner, J. (1967). Book review: Theory and Research in Administration. *American Educational Research Journal*, 4(1), 74-76.
- Turan, S. (2006). Eğitim Yönetiminde paradigmatik dönüşümler: Dönüşen bir şey yok. *Türkiye’de Eğitim Yönetimi ve Denetimi Sorunları ve Çözüm Önerileri Toplantısı*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi. 27-28 Nisan 2006, Ankara.
- Walton, J. (1958). Administrative behavior in education by Roald F. Campbell and Russell T. Gregg. *Administrative Science Quarterly*, 3(1), 118-120.
- Yılmaz, K. (2015). Eğitim yönetiminde doğal tutarlılık teorisi. İçinde İ. Aydın ve Ş. Çınkır (Ed.), *Prof. Dr. İbrahim Ethem Başaran’a armağan: Eğitimde 52 yıl* (ss. 215-233). Anı Yayıncılık.
- Yılmaz, K. (2018a). Türkiye’de eğitim yönetimi alanında paradigma savaşları. *Türkiye’de Bilgi Üretimi ve Bilim Politikaları Uluslararası Sempozyumu* (ss. 541-570). Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı & Ahi Evran Üniversitesi. 15-17 Kasım 2017, Kırşehir, Türkiye. Atatürk Araştırma Merkezi Yayını.
- Yılmaz, K. (2018b). Türkiye’deki eğitim yönetimi alanı ile ilgili çalışmalara eleştirel bir bakış. *Journal of Human Sciences*, 15(1), 123-154.
- Yılmaz, K. (2018c). Yönetim ve eğitim yönetimi. İçinde K. Demir ve K. Yılmaz (Ed.), *Yönetim ve Eğitim Yönetimi Kuramları* (ss. 1-1). Pegem Akademi Yayıncılık.

